

Organització d'una biblioteca personal o familiar: alguns consells pràctics

Lluís AGUSTÍ
Facultat de Biblioteconomia i Documentació
Universitat de Barcelona
agusti@ub.edu

“Quina finalitat tenen els llibres innumerables i les biblioteques el propietari de les quals en tota la seva vida amb prou feines s'ha llegit els índexs?”

Luci Anneu Sèneca,
De la tranquil·litat de la ment

Què és una biblioteca personal

Una biblioteca privada, segons José Martínez de Sousa (2004), és aquella *formada per una persona per al seu ús exclusiu, o per una societat, empresa, entitat pública o privada o associació per a ús dels seus membres. També s'anomena biblioteca domèstica, biblioteca particular, col·lecció particular, col·lecció privada.*

Com és de notar, la definició inclou la idea de les biblioteques institucionals d'ús privat i les biblioteques domèstiques o particulars. En aquest article ens referirem únicament a aquestes últimes, a les biblioteques de casa, aquelles que són d'ús exclusiu d'un individu o de les persones que hi conviuen, i ho farem per donar algunes indicacions i consells pràctics que siguin útils en la seva organització, el seu manteniment i conservació.

Una biblioteca personal, per a què?

Les biblioteques personals servien en una casa i fins fa no fa gaire, per a l'oci, la informació i l'estudi. Es tenia una col·lecció de llibres en els domicilis, començant per una enciclopèdia, per ajudar els membres de la unitat familiar a qualsevol aspecte lligat amb l'entreteniment, per resoldre dubtes o per ampliar coneixements. Amb l'aparició i generalització d'uns serveis de biblioteques públiques pròxims i de qualitat i, més tard i sobretot, amb el desplaçament de la informació i l'oci cap a camps més digitals, aquestes biblioteques personals han deixat de ser la primera o única eina de consulta dels membres d'una família, han esdevingut menys abundants i potser menys prestigioses socialment.

En els punts d'intercanvi de llibres, en els punts de recollida de paper, cada cop sovintegen més llibres i obres de referència de preu alt que fins fa ben poc havien estat eines imprescindibles. Les biblioteques personals s'aprimen, començant per aquelles enciclopèdies que avui difícilment poden competir amb eines com Viquipèdia; amb tot, algunes biblioteques particulars continuen creixent, són ben vives.

Els motius de conservar una biblioteca són diversos, més enllà del principal lligat estrictament a la lectura, n'enumerem aquí alguns: propiciar un ambient de treball, es diu que la companyia dels llibres ajuda a la concentració i l'estudi; reflectir la personalitat del propietari, això és, una certa autoritat cultural, una biblioteca diu molt del seu posseïdor; ser signe d'aspiració cultural, d'una voluntat de créixer; servir de reforç a la memòria, en principi, no seria necessari de conservar un llibre llegit, però veure'l ajuda a fixar el record de la seva lectura; decorar els espais, servir de fons, algunes professions liberals així l'han usat en ocasions; esdevenir herència que sovint no es vol, a moltes biblioteques se'ls proposa biblioteques de persones traspassades recentment; evitar robatoris (!), la llegenda urbana diu que els lladres desestimen les cases amb força llibres, els propietaris dediquen els diners a aquesta inversió sempre devaluada, i a sobre s'hi poden amagar els pocs objectes de valor; finalment, esmorteir els sorolls, una bona biblioteca és un bon aïllant del renou del món. Motius seriosos i motius espuris.

Uns pocs llibres en una casa i amb propòsit (o no de lectura) es poden considerar ja una biblioteca (Huarte Morton, 1985), no calen milers de volums, una biblioteca amb pocs llibres i ben triats pot complir de manera excel·lent el seu propòsit més que una acumulació d'obres sense valor i sense ús.

Organitzar o reorganitzar la biblioteca

Quan decidim organitzar la biblioteca de casa no partim de zero, sempre hi ha llibres disposats en uns espais determinats, amb un mobiliari i amb un ordre (o no) que s'ha anat consolidant pel costum i, en aquest sentit, sempre es tracta més d'una reorganització, d'un procés que ve a corregir o modificar un estat de coses que en aquests moments i en la nostra biblioteca ens poden semblar insuficients o imperfectes pel seu aspecte o per la dificultat de localitzar-ne els llibres.

Abans d'abordar l'organització i classificació dels llibres pròpiament, ens ha semblat oportú referir-nos, ni que sigui molt breument, en alguns aspectes que han d'ajudar al manteniment i conservació dels llibres i d'altres materials conservats.

Els espais

La naturalesa i orientació de l'espai o espais que destinarem en una casa als llibres té una relació directa amb la seva preservació. Estem parlant del lloc on conservem els llibres, no on els llegim. En general, al sud d'Europa, es desaconsella de mantenir els llibres en una habitació orientada al Sud o a Ponent, amb sol directe i en especial el sol de tarda de l'estiu. Aquesta llum conté raigs infrarojos que provoquen calor i raigs ultraviolats que activen reaccions químiques, tot plegat altera la resistència de les coles dels lloms i en fragilitzen la resistència i elasticitat de les

enquadernacions així com dels seus colors que resulten beguts. Per tot plegat, i sempre que sigui possible, instal·larem de preferència els llibres en habitacions de cara a Nord o a Llevant i, en tot cas, cal evitar que els llibres estiguin exposats a la llum solar directa tant com sigui possible i també a les oscil·lacions de temperatures massa acusades.

Els espais humits també són molt perjudicials per als llibres, provoquen deformacions en les obres i, sobretot, afavoreixen l'aparició de fongs que són tan perjudicials per a les obres com per als humans. Els ambients com els soterranis, les cuines o els banys són força agressius per al paper i les enquadracions.

En general, l'absència de llum solar directa, una temperatura constant (15 a 20°C) i una humitat regular (45-65%), així com una renovació de l'aire, són molt aconsellables per a la bona conservació dels llibres.

Les sales d'estar, els despatxos, les habitacions o les estances destinades a ser biblioteques són els espais sovint més recorreguts per acollir els llibres d'una casa. En les sales d'estar se solen conservar els llibres de més valor o luxe, abans també les enciclopèdies destinades a la consulta directa, encara que aquest costum tendeix cada cop més a relaxar-se. Les obres de consulta se solen conservar a prop del lloc de treball o d'estudi i les obres de lectura repartits per tots els espais, encara que en aquells que són considerats nobles, de rebuda o acolliment, se solien evitar les obres més d'oci; un autor com Heinrich Böll afirmava que un està de tornada de tot quan té els llibres polítics en el menjador de casa (Böll, 1982).

Però hi ha alternatives a aquests espais, per exemple, si hi ha problemes d'emmagatzemament es poden usar els passadissos de casa, generalment poc aprofitats. Es poden disposar lleixes que recorrin els corredors de la casa instal·lades a partir de 1.90 o 2 metres, això és, per evitar accidents. Si es calcula que es poden disposar de fins a 48 llibres per metre lineal de prestatgeria, en un passadís de només 5 metres i amb dues alçades es poden conservar quasi 500 volums. També es poden usar com a biblioteca els espais de sota les escales o d'altres racons de la casa ben aprofitats.

El mobiliari

Les prestatgeries són l'element medul·lar de la biblioteca i sovint aquestes ja es troben comprades, instal·lades i repartides per les sales i habitacions. Si tanmateix cal decidir quin tipus de materials i d'estructures cal instal·lar dependrà en part dels gustos de cadascú, però sobretot del pressupost de que es disposi. En els magatzems dedicats al bricolatge o en les grans cadenes de mobiliari econòmic podem trobar sistemes modulars en venda prestatgeries de fusta, de conglomerat, de plàstic, de metall o mixtes molt assequibles; en l'altre extrem, els mobles de fusta massissa i fets a mida resulten tenir els preu més alt. Els materials fets en sèrie són molt més econòmics que aquells que es fan de disseny o *ad hoc*.

Amb independència dels materials que decidim (fusta, metall, etc.), alguns punts que resulten essencials a l'hora de triar un sistema de prestatgeria és que aquests siguin mòbils i modulars, això és, que es puguin adaptar, que les alçades de les prestatgeries puguin pujar o baixar, i es pugui fer de manera senzilla, sense massa complicació. En segon lloc, que les prestatgeries estiguin sempre

ancorades a la paret, que no puguin vèncer o caure per qualsevol motiu, per exemple una criatura enfilant-se o qualsevol altre accident domèstic.

Un altre element important a tenir en compte pel que fa a la tria de prestatgeries és saber quines són les dimensions més adequades. Evidentment que l'espai disponible i el tipus d'obres a conservar (grans formats o llibres de butxaca) determinaran quines són les mides necessàries, però si hi ha prou espai, se suggereix que d'alçada no superin els 190-210 cm, d'aquesta manera els llibres romanen a l'abast de la mirada i de la mà sense necessitat de graons o d'escales. Les prestatgeries haurien de tenir un màxim de 80-100 cm d'amplada, eviten caigudes de llibres quan la lleixa no és plena i, sobretot, en el cas de les de fusta eviten que facin panxa i que calgui donar-les la volta.

Pel que fa al fons dependrà del tipus de llibres majoritàriament conservats en aquell cos d'armari, no és la mateixa necessitat la que tenen els atlas o els llibres d'art que els de poesia o les novel·les, de tota manera, un fons 18-25 cm és suficient, dona sensació de més espai a les sales, evita que s'hi enfonsin els llibres i, sobretot, defuig la temptació de disposar els llibres en dues files quan manca l'espai; dues fileres de llibres significa perdre'n de vista la meitat.

Finalment, és molt prudent que la prestatgeria més baixa estigui separada del sòl un mínim de 10 cm, aquesta separació permet accedir per a la neteja fins i tot amb robots aspiradors, també permet que en cas d'inundació tinguem un marge de temps més gran d'actuació.

Sovint hi ha el dubte de si calen prestatgeries obertes o tancades amb portes o vidres. Les estanteries obertes permeten, òbviament, un accés més fàcil a les obres mentre que les tancades protegeixen més els llibres de la pols.

Per trobar més idees sobre prestatgeries es poden consultar obres especialitzades com ara les de Henri Petroski (2002), Alex Johnson (2012) o la seva versió en línia: *Bookshelf: The home of interesting bookshelves, bookcases and things that look like them* (s.d.).

Una dels elements auxiliars lligats a les biblioteques són les petites escales i graons per accedir als prestatges més alts. Encara que siguin força estables, amb fixacions plàstiques i d'altres sistemes de seguretat, sempre que sigui possible els evitarem, els accidents domèstics amb aquestes escales són freqüents.

~~No entrarem ara i aquí en els mobles per a la consulta dels llibres, això és, cadires, butaques, sofàs, taules... aquests han de reunir només les qualitats de la comoditat i l'ergonomia.~~

La il·luminació

La il·luminació que es necessita per als espais, natural i/o artificial, diferirà si aquests són destinats a la lectura i el treball, si són d'emmagatzematge o, simplement, de pas. Ja ha estat comentat que els llibres han d'evitar estar exposats als raigs solars directes, en especial els de tarda i d'estiu. El tipus d'il·luminació artificial pot ser molt variada, els sistemes més comuns són els incandescents, els fluorescents o els de descarrega de gas, en el mercat coneguts per bombetes, linestres, fluorescents i halògens; alguns més cars d'altres més barats de compra, de consum, amb llum més freda o més càlida, que desprenen més calor o gens.

En qualsevol cas, cal pensar de disposar de llum suficient per a cadascuna de les activitats, per a la consulta de les obres en les prestatgeries calen entre 400 i 600 lux i per als espais de de lectura entre 500 i 750 lux. També val la pena reflexionar en concret sobre el sistema d'il·luminació de les prestatgeries, l'anomenat *banyador* de paret que projecta llum de manera uniforme sobre les estanteries sense produir ombra i que permet la lectura de tots els llocs de manera fàcil i uniforme, sense noses d'ombres ni zones fosques.

Les condicions ambientals

Els pitjors enemics dels llibres són el foc, l'aigua, la humitat, la pols i la brutícia (i a partir de la brutícia, les plagues d'insectes i rosegadors), també, segons algun autor, mig en broma, mig seriosament, afirma que els amics i la família són éssers papiròfags que s'han de mantenir a ratlla. (Mendoza Díaz-Maroto, 2006).

Bromes a part, la neteja és un dels elements imprescindibles per a la bona conservació d'una biblioteca, la manca de cura en aquest sentit pot portar tota mena de problemes i ser fatal per a la vida de la biblioteca en general i de cadascun dels llibres en particular. Per al bon manteniment dels fons es poden consultar obres clàssiques com ara la de William Blades (1883, 2016), Martha Romero i Luis Enríquez (2010) o les de Javier Tacón Clavaín (2008, 2011).

Si es vol aprofundir en les qüestions d'espais, mobiliari, seguretat i condicions es pot consultar l'obra de Santi Romero, *L'arquitectura de la biblioteca : recomanacions per a un projecte integral* (2004), a pesar de ser pensada per a biblioteques públiques aporta dades tècniques de molt d'interès per a qualsevol col·lecció de llibres.

L'ordre en el caos, el caos en l'ordre

En qualsevol biblioteca domèstica sense cap ordenació el seu propietari o els seus usufructuaris sovint saben trobar les obres de manera aproximada, hi regna un cert ordre en el caos. Així, hi ha moltes col·leccions de llibres que, malgrat no segueixen cap ordre, tothom qui les ha d'usar intueix més o menys on es troba un volum determinat fins que aquesta intuïció -resultat de la familiaritat amb aquell caos- falla i aleshores no hi ha cap sistema de recuperació més enllà d'anar mirant llibre per llibre, prestatgeria per prestatgeria. Es podria dir que dins del caos d'una biblioteca sense organitzar hi ha un cert ordre, però un ordre borrós, aproximatiu, primari, lligat al naufragi cronològic de la seva pròpia acumulació.

Si la biblioteca sense ordenar és de dimensions reduïdes, només d'uns pocs centenars de llibres, d'unes poques prestatgeries, la manca d'organització és assumible, no té massa importància; quan la biblioteca és de milers de volums, l'ordre és necessari si es vol trobar allò es busca, si es vol treure un profit de la col·lecció.

Un cop presa la decisió d'organitzar la biblioteca pot passar que aquells llibres que es trobaven instintivament dins del caos primigeni es deixin de trobar tan ràpidament en el nou ordre de la biblioteca, cal una certa adaptació i familiaritat amb la nova disposició i, sobretot, és necessari que el sistema classificatori sigui el que més s'adapti a les necessitats de la biblioteca.

Probablement decebrem els lectors i lectores que hagin arribat fins aquí quan diguem que cap classificació no és perfecta, que tots els sistemes classificatoris que més endavant se suggereixin tenen limitacions, fins i tot imperfeccions, tant en el moment de col·locar els llibres a lloc com en el moment de recuperar-los; en qualsevol cas sempre és millor una regla d'ordenació imperfecte que no pas no tenir-ne cap.

Una decisió amb conseqüències

Organitzar una biblioteca de casa, per petita que sigui, porta feina, primer en el moment de la classificació inicial, i més si es decideix de catalogar els llibres; també implica feina després per mantenir l'ordre i per anar incorporant els nous materials que es van adquirint o rebent, d'acord amb el sistema classificatori triat. És feina i cal disposar de cert temps, però és una tasca que se sol trobar agradable, reforça la memòria de lectures, es troben petites joies per llegir o rellegir. Tot sol ser sentiment positiu llevat dels casos en els quals ens trobem amb aquella obra canònica que mai hem pogut acabar o quan la catalogació esdevé una font de nostàlgia, en ocasions dolorosa, quan cadascun dels llibres que oblidats en les prestatgeries durant anys tornin a passar per les mans evocaran sense cap mena de dubte records de persones, de llocs, de sentiments de temps passats; i com deia el poeta Gil de Biedma [...] *y en el recuerdo / el júbilo es igual a la tristeza*. (1982).

La catalogació de la biblioteca, doncs, porta feina, una feina sovint força agradable, però també pot esdevenir la nostra pròpia magdalena de Proust, amb el que això comporta de record positiu, optimista per la renovació i l'ordre, i alhora de malenconia.

Aprofitar per triar

Una de les primeres reflexions abans de començar a ordenar una biblioteca seria si val la pena seguir conservant totes les obres que es posseeixen, això és, reflexionar sobre la possibilitat d'esporgar, de triar que no interessa conservar, alhora que s'endreça. Les biblioteques es formen a partir dels llibres que s'han comprat, que s'han rebut com a regal, que s'han, fins i tot, heretat; allà s'hi troben barrejats llibres que en algun moment s'han llegit o que es voldrien llegir en un futur sempre ajornat, però també d'alguns que som conscients que mai llegirem i que a pesar d'això mai no ens en desfem. Hi ha llibres que es poden necessitar consultar al costat d'altres que intuïm mai més obrirem. La reorganització pot anar acompanyada d'aquesta esporgada, que com l'etimologia ens indica *purifica*, neteja tot traient de la col·lecció les obres que han perdut l'interès, que s'han llegit i no han agradat o, directament, de rampoines.

El criteri és molt personal, però es podria basar en els següents quatre principis bàsics: desfer-se de les obres que no s'han llegit i que de ben segur no es llegiran; de les obres llegides que no van agradar; de les obres amb informacions desactualitzades, i, finalment, de les obres en mal estat. Evidentment davant de qualsevol d'aquests criteris d'exclusió podran prevaler d'altres per decidir-se a conservar l'obra com ara els aspectes de valor sentimental i qualitatiu, per exemple, una guia de fa molts anys que va acompanyar en un viatge del qual es té molt bon record, o una edició antiga o molt valuosa d'una obra que no es llegirà mai. El millor criteri serà el del posseïdor, tot i

amb això, hi ha obres que orienten l'esporgada de biblioteques públiques com ara la d'Aurora Vall i Àngels Rius (2009) que poden ajudar a fixar un protocol més concret en cada cas.

No cal que l'esporgada, la selecció, sigui tan radical com la que proposa la consultora d'ordre i organització Marie Kondō (2015). Segons aquesta autora japonesa, es tractaria no de descartar allò que no volem, sinó de triar allò que volem conservar; la frase pot semblar similar, però no ho és. El procediment passaria per retirar totes les obres dels prestatges i disposar-les per terra i a partir d'aquí decidir una per una quina torna a la prestatgeria. Sempre segons Kondo, caldrà desprendre's de les obres llegides i que el seu record no aporta felicitat, a més de totes les obres que es van adquirir en un passat i que esperen el moment de ser llegides, aquestes mai no es llegiran; de fet, l'autora proposa conservar només unes poques, reduir la biblioteca a un petit "santuari" amb obres ben especials, úniques.

En l'esporgada hi ha un camí entre conservar qualsevol paper i desfer-se de tota obra llegida o per llegir, en cada cas la decisió correspondrà al posseïdor de la biblioteca i serà en funció del valor informatiu i o sentimental dels llibres, això és, entre l'interès del contingut i sentiment pel continent.

Classificar i catalogar

Cal aquí distingir dos conceptes que sovint s'usen indistintament o fins i tot equivocadament, els termes *classificació* i *catalogació*. Classificar és l'acció de distribuir en classes o categories, en grups segons un sistema, això és, de distribuir les obres físicament per tal de facilitar-ne la localització. Catalogar seria elaborar-ne els registres bibliogràfics, recollir una sèrie d'elements com ara l'autor, el títol, l'editorial, l'ISBN de manera uniforme per tal d'identificar les obres a partir d'aquests elements; en ocasions i col·loquialment d'aquesta acció també se'n diu *fitxar* o *registrar*.

De les dues accions, de classificar i catalogar, la primera és imprescindible a l'hora d'organitzar qualsevol biblioteca, en una biblioteca privada la segona és aconsellable però no imprescindible. Una biblioteca pot estar endreçada, les persones que l'usen es poden orientar a partir d'una organització evident, com ara que els llibres estiguin ordenats alfabèticament pels cognoms dels autors.

Parlarem primer dels sistemes classificatoris, aquells que ajudaran en primera instància a disposar de tots els llibres físicament a la biblioteca, més endavant ho farem de les eines catalogràfiques.

Quina organització és la millor?

Un cop presa la decisió ferma de reorganitzar els llibres de casa, la pregunta clau és quina ordenació principal, quina classificació, serà la millor. Aquesta pregunta no té una resposta única, infal·lible, cada biblioteca, cada individu pot adoptar un sistema que s'avingui més a la seva col·lecció, potser que sigui una disposició obligada per la distribució física de la casa, o depengui de la varietat o no dels seus centres temàtics d'interès, dels formats físics de les obres, de la condició de biblioteca de treball, d'oci, de bibliofília o a una mescla de totes elles.

Classificacions professionals

En aquest cas, l'exemple d'organització de les biblioteques públiques no sempre és vàlid o immediatament transferible i aplicable a les biblioteques personals. Les biblioteques públiques responen a fons generalistes amb una proposta de col·lecció àmplia per a ser usada per una multitud d'usuaris i que han de respondre a uns criteris d'uniformitat i harmonització. Totes les biblioteques andorranes, per exemple, usen la Classificació Decimal Universal, una classificació que agrupa tot el coneixement humà en deu grans números (del 0 al 9):

- 0 Generalitats
- 1 Filosofia, Psicologia
- 2 Religió
- 3 Ciències socials
- 4 [reservat, ant. lingüística]
- 5 Ciències pures
- 6 Ciències aplicades
- 7 Arts, Esports
- 8 Lingüística, Literatura
- 9 Geografia, Història

Aquests números es van subdividint a mesura que la matèria és més precisa, per ex.:

- 34 Dret
- 341 Dret internacional
- 342 Dret constitucional
- 342(467.2) Dret constitucional andorrà
- 342(467.2)(091) Història del dret constitucional andorrà
- 342.5 Dret parlamentari
- 343 Dret penal

Les classificacions professionals, com ara la CDU, tenen l'inconvenient de ser complexes d'usar, no són fàcils d'aplicar immediatament, la corba d'aprenentatge és allargada, demanen col·locar teixells amb les signatures en els llocs dels llibres (o en l'interior en llapis) i en fons reduïts la inversió de temps és més important que l'avantatge que se'n pot derivar.

Com a punts positius, les obres s'agrupen per temes de manera jeràrquica, del més ampli al més concret; els llibres queden associats físicament pel seu contingut i això facilita la serendipitat (buscar un títol determinat i trobar al costat un llibre que respon millor a les nostres necessitats); és sintètica, permet especificar mitjançant l'elaboració de numeracions complexes poden ser tan precises i aprofundides com sigui necessari, i són de comprensió internacional, encara que només calgui per a un usuari, el propietari.

A més de la CDU hi ha d'altres classificacions professionals com ara la Classificació Decimal de Dewey (DDC o DC), usada en les biblioteques públiques franceses, o la Classificació de la Biblioteca del Congrés de Washington (LC), molt popular en biblioteques americanes, acadèmiques i d'investigació.

Si s'opta per aquesta classificació, hi ha eines disponibles en línia com ara la *Multilingual Universal Decimal Classification Summary* (2019), amb versions en català, francès i castellà.

Classificacions topogràfiques

Els llibres es disposen seguint un criteri purament de localització física de l'exemplar, sense tenir potser en compte el seu contingut. El sistema sol ser alfanumèric on s'hi barregen números i lletres, les indicacions d'armari, prestatgeria i número de llibre en la prestatgeria. Per exemple, en una sala es tenen set armaris, sent el primer l'A, el segon el B... i el setè el G. El primer armari, l'A, serà sempre el que primer es troba a mà esquerra quan s'entra en la sala i la resta de lletres es disposaran seguint el moviment de les agulles del rellotge. Si aquesta prestatgeria A té sis prestatges, el més alt serà l'1 i el més pròxim a terra el 6; els llibres en un prestatge aniran de l'1 en endavant, a partir de l'esquerra. Així tindrem una classificació del tipus A/1/1, aquest serà el primer llibre que trobarem a l'esquerra en el prestatge més alt de la primera llibreria; l'F/4/32 serà el sisè armari que trobem en l'espai, en el quart prestatge començant des de dalt i el llibre que fa 32 a partir de l'esquerra.

A/1/1, A/1/2, A/1/3...	B/1/1, B/1/2...	...	G/1/1, G/1/2...
A/2/1, A/2/2, A/2/3...	B/2/1, B/2/2...	...	G/2/1, G/2/2...
...			
A/6/1, A/6/2, A/6/3...	B/6/1, B/6/2...	...	G/6/1, G/6/2...

El sistema pot ser adaptat a les característiques de cada cas, per exemple, quan es disposen de més d'un espai o habitació per als llibres o, els més afortunats, de més d'una casa. En aquests casos s'hi pot afegir algun element distintiu previ, aquest element no cal que sigui evident per a tothom, un element familiar o mnemotècnic per al propietari. Per exemple: D/A/1/1, on "D" pot ser despatx; O/A/1/1 on "O" és els llibres que tenim en un apartament a Ordino. L'adaptació del sistema és en funció de les necessitats, només ha de ser consistent i seguit a l'hora del seu ús.

Aquest sistema és força rigorós, ajuda a tenir ben ordenat el material, fins i tot a detectar si falta algun exemplar de la biblioteca, però alhora pateix de rigidesa. La classificació de les obres es realitza en un moment concret de la vida de la biblioteca i la biblioteca és un organisme viu que creix i evoluciona, si se segueixen adquirint obres pot passar que els llibres d'un mateix autor o d'una mateixa temàtica no es trobin junts o si arriba un segon exemplar d'una mateixa obra aquesta no podrà estar amb la que tenia amb anterioritat.

Classificacions per matèries

La major part de les biblioteques particulars tenen tres, quatre, màxim, cinc nuclis temàtics, això és, obres que responen a una mateix interès, a una mateixa matèria a una tipologia similar, amb força volum de llibres que en justifiquen una organització interna. Alguns dels més habituals són la

literatura, l'assaig, la història, els llibres d'art i fotografia, les guies de viatge, els llibres de cuina o els llibres tècnics de la professió del propietari.

Posem alguns exemples, les dades que disposem d'oci cultural a Andorra apunten que el gènere literari més llegit era la novel·la amb un 96 % dels lectors enquestats, seguit de l'assaig amb un 28 % (Solé Romá; Batalla; Micó, 2001). Dades més recents de l'Estat espanyol indiquen que hi ha un interès majoritari per les obres de ficció, de literatura, amb un 72 % de les lectures i un 57,8 % de les compres de llibres (*Hábitos de lectura y compra de libros en España: 2018: informe de resultados*, 2019). Aquestes estadístiques són força similars per a tots els països occidentals i això significa que a les biblioteques particulars andorranes probablement hi seguiríem trobant uns percentatges més abundosos d'obres literàries.

Cadascun d'aquests nuclis temàtics pot ser classificat de manera senzilla i eficaç i autònoma, per exemple, la literatura es pot ordenar alfabèticament pels autors de les obres (aquesta és l'ordenació més simple), encara que també es podria subdividir per llengües, o per gèneres o per èpoques, o per una fusió d'alguns d'aquests; els d'assaigs per temàtiques i dins d'aquests novament pels autors; els llibres d'història es poden organitzar per edats o períodes o per països del món, o per una associació de les dues, dins de cada país cronològicament; també es podria procedir de la mateixa manera amb les guies de viatges; les obres d'art i de fotografia pels cognoms del artistes, amb una secció per les col·lectives; els llibres de cuina per tradicions culinàries.

El més important en aquests sistemes classificatoris *ad hoc* és que qui hagi de classificar i trobar les obres, el propietari i usuari de la col·lecció, s'hi senti còmode, li sigui fàcil d'orientar-se i trobi tot de manera ràpida. I en qualsevol cas i molt important, no tindrà sentit realitzar classificacions molt específiques o molt complexes, ni tampoc per a grups de documents molt poc nombrosos.

Classificacions per formats

Les classificacions per formats tenen molta tradició, en aquest cas se separen per les seves mides, per les seves dimensions. Els formats dels llibres, com els pesos i mesures abans de l'arribada del sistema mètric decimal, varia força segons els països i fins i tot en la tradició de cada país. José Martínez de Sousa (1993) recull fins a set classificacions de formats de llibres més les seves subclassificacions corresponents. Sense voler entrar en discussió ni en massa detall, podríem dir que hi ha quatre formats de llibres que són els més populars o habituals: el setzè (de 12 a 15 cm), l'octau (de 16 a 22 cm), el quart (de 23 a 32 cm), i l'infoli (de 33 a 50 cm); insistim en el caràcter aproximat d'aquestes dimensions.

Un cop separats per formats els volums més alts, els infolis, ocupen les lleixes més baixes i els més petits, els setzens, les més altes. Això té una sèrie de beneficis evidents, reforça l'estabilitat de les prestatgeries ja que els volums més grans i pesats ocupen els prestatges més baixos; és més prudent no manipular infolis per sobre del nostre cos ja que es poden produir tota mena d'accidents i lesions.; finalment, tot disposant dels llibres per dimensions s'aprofita molt més l'espai que si barregem formats en una mateixa lleixa.

Els sistemes d'ordenació per formats si bé estalvien força espai i presenten certa harmonia visual, són estètics, no són molt eficaços a l'hora d'ajudar a recuperar els llibres; la dificultat que comporta és evident, se sap un autor o una matèria però potser no es recorda concretament l'aspecte físic de l'edició i obliga a disposar d'una catalogació prou acurada per localitzar els llibres.

D'altres sistemes de classificació

Com s'ha vist, els sistemes classificatoris poden ser ben diversos i no s'acaben aquí, existeixen combinacions de les anterior i encara se'n podrien proposar més. Hem conegut un particular que organitzava els seus llibres en dos grans grups: els llegits i els no llegits i també una altra persona que ho feia per colors.

El sistema ha de combinar la necessitat d'un mètode simple d'ús, que faciliti una recuperació immediata, amb el volum de la biblioteca, la seva naturalesa i les dimensions de les seves seccions, i fins i tot les necessitats d'espai.

Amb aquestes coordenades poden sortir propostes molt diferents, com la de l'obra de ficció com les *Memorias de un librero pornógrafo* (Coppens 1991, 2011) on classifica una biblioteca eròtica ordenant els llibres d'aquells menys excitants fins als que més, sempre en opinió del seu posseïdor.

El nostre sistema

Per tal de triar el sistema més adequat per a la biblioteca casa (que no el millor sistema), potser valdria la pena proposar un protocol que ajudi a la decisió, on tenim la biblioteca?, tenim els llibres dispersos per cases i habitacions?, l'espai o la manca d'aquest determina l'ordenació?

Ens cal una ordenació?, la tenim ordenada?, cal a algú altre una ordenació?, l'ordenació que tenim és adequada, correcta, suficient?, quina seria la millor ordenació?, ens paga la pena una reordenació?

Quines són les temàtiques principals?, suposen conjunts de llibres suficientment amplis i nombrosos per aplicar una classificació o es tracta de petites col·leccions?

Els centres d'interès els ordenarem per formats, matèries CDU, classificació de matèries pròpia, alfabètics d'autors, cronològics, combinació de sistemes...

A partir de tots aquests elements caldrà prendre una decisió que sovint és molt personal i que respondrà a unes necessitats particulars dels espais, del fons i en última instància personal, serà el nostre sistema.

Els límits de la classificació, la catalogació al rescat

Com hem pogut veure, i sigui quina sigui la classificació triada, totes les classificacions tenen propostes positives d'organització però també tenen les seves limitacions, amb el fet de localitzar

l'obra en un lloc, forçosament es perd una col·locació alternativa que també podria ajudar a l'hora de trobar llibres interessants en els nostres prestatges.

Per exemple, si adoptem la Classificació Decimal Universal, com en les biblioteques públiques andorranes, a més de la complexitat que hem esmentat, ens pot passar que ens adonem que una obra històrica d'un autor clàssic grec o llatí tant el podrem classificar com una obra literària com per la seva matèria, història.

Si prenem un sistema de localització fix, on cada llibre té definida una posició en una sala, en un armari i en una prestatgeria, els llibres d'un mateix autor o d'una mateixa temàtica no es trobaran junts o si ens arriba un segon exemplar d'una mateixa obra aquest nou exemplar no podrà estar amb la que teníem anteriorment. O si regalem o desapareix un llibre ens pot semblar com l'efecte que li falta una dent a la prestatgeria.

Si optem per ordenar els llibres alfabèticament pels cognoms dels autors, quin sentit té que les novel·les de David Foerkinos vagin acompanyades de les poesies de Manuel Forcano o que Simone de Beauvoir dormi amb Beaumarchais mentre que Sartre cohabita metres més enllà amb el Marquès de Sade?; si es decideix per una classificació per gèneres literaris trobarem que l'obra poètica de García Lorca està separada de la dramaturgia; si estem classificant la literatura per nacionalitats, Franz Kafka era txec però la seva obra és en alemany i James Joyce és un dels escriptors més importants de la literatura en anglès; si optem per separar les obres per llengües ens adonarem que les obres sobre les valls d'Andorra en francès les tenim separades de les que estan escrites en català o en anglès.

I així podríem anar citant totes les imperfeccions, els límits dels sistemes classificatoris. Per resoldre aquest punt, un catàleg informatitzat amb tots els llibres repertoriats ens ajuda a fer totes les associacions possibles, recuperar grans grups o identificar un llibre concret; les cerques dinàmiques informàtiques compensen l'aleatorietat en les col·locacions físiques. Per això, si es té temps, ganes i, sobretot, força llibres, un sistema de catalogació, per senzill que sigui, pot ser d'utilitat i fins i tot un passatemps profitós i saludable.

Una eina per catalogar

Comentàvem més amunt que catalogar era el procés de recollida d'una sèrie d'elements d'un document com ara l'autor, el títol, l'editorial, la col·lecció, les pàgines, l'ISBN de manera uniforme i que ens permet d'identificar un llibre en particular a partir d'aquests elements, aquesta feina en ocasions es referida com *fitxar* o *registrar*.

Aquest procés és una tasca que comença amb el naixement de l'escriptura i la proliferació d'un nombre prou nombrós de documents que faci necessari una organització i un control; des de les biblioteques de tauletes d'argila, passant per la biblioteca d'Alexandria, la Biblioteca Nacional de França o les biblioteques digitals actuals, ha estat necessari catalogar les grans col·leccions de documents. Consignar de manera sistemàtica i uniforme certs elements fonamentals de l'obra ens ajuda a identificar-la i a recuperar-la, i també localitzar-la en el fons.

No ens estendrem aquí en els models i normes de catalogació existents o en les diverses tradicions catalogràfiques internacionals, per exemple, el protocol MARC (Machine Readable Cataloging) que permet l'intercanvi en la catalogació internacional o el nou codi de catalogació RDA (Resource Description and Access) un nou estàndard internacional dissenyat per al món digital per descriure i donar accés a tota mena de recursos, entre aquesta, també els llibres; són formats professionals que depassen per complexitat i dificultat d'aprenentatge els propòsits d'aquestes recomanacions pràctiques. Bastarà que descrivim aquí alguns dels mètodes que podrien ser usats i, finalment, que suggerim alguna eina per tal de començar a catalogar de manera assumible per qualsevol persona que vulgui inventariar la seva biblioteca particular, això és, que sigui una catalogació fàcil, àgil i econòmica.

Les fitxes manuals

Una de les formes més senzilles i tradicionals de catalogar és fer-ho damunt de fitxes manuals, les populars cartolines de 7,50 x 12,50 cm, en cada fitxa s'anoten l'autor, el títol, l'edició (si s'escau), el peu d'impremta (ciutat: editorial, any), les pàgines, la col·lecció i l'ISBN.

Salvadó, Albert.

Obre els ulls i desperta. – Barcelona : Meteora, 2011. -- 378 p. – (Papers de fortuna ; 23).
ISBN 9788492874491

A aquesta informació bàsica se li pot afegir les matèries de les quals tracten les obres i, sobretot, la classificació per trobar el llibre físicament a la biblioteca.

Lluelles Larrosa, Maria Jesús.

Història econòmica d'Andorra, segles XX-XXI. – 1a ed. -- Andorra : Universitat d'Andorra, 2018. -- 323 p. – (Campus Universitat d'Andorra ; 4).

ISBN 9789992031643

Matèries: Història econòmica – Andorra - Segles XX- XXI

Localització: G/6/1

De cada llibre es pot redactar un registre per autor, un per títol i un per matèria. Dins de cadascun dels tres catàlegs les fitxes s'ordenen alfabèticament, pel cognom de l'autor, pels títols (sense articles inicials) i per les matèries.

La prudència aconsella que les fitxes tinguin un forat en la part inferior per tal de fixar-les amb una vara de metall o d'altres sistemes de fixació que n'eviti les caigudes i que es desendrecin amb massa facilitat.

Evidentment, aquest és un sistema a dia d'avui completament superat, qualsevol fitxer informàtic facilita i agilitza la feina de catalogar i, sobretot, la recuperació és molt més potent.

Programes informàtics: fulls de càlculs i bases de dades

En els ordinadors personals amb sistemes operatius com ara Windows, macOS, o paquets de programes com Office o iWork, sempre s'hi troben programes que poden servir d'eina per a mantenir un inventari o un catàleg, per exemple: Excel, Numbers o Access; fins i tot dins del mercat d'altres bases de dades que podrien suportar codis i dades. Només ho aconsellàrem com a alternativa última.

Programes informàtics especialitzats

Hi ha diversos programes informàtics disponibles, especialment creats i dissenyats per a la catalogació de biblioteques personals, per exemple: [All My Books](#), [Book Collector](#), [Booknizer](#), [Libib](#) o [LibraryThing](#). En general, tots aquests programaris permeten de catalogar els llibres, però també contemplen fer-ho amb els llibres electrònics, les pel·lícules, les sèries i la música.

Tots aquests programes es poden trobar a la xarxa, sovint en versions en anglès, francès i castellà, alguns són accessibles al núvol i d'altres residents, això és, per ser descarregats i instal·lats en un ordinador personal. Els més desenvolupats també compten amb disseny web responsiu, vol dir, són desenvolupats per permetre ser usats i consultats des de qualsevol pantalla o dispositiu d'accés, en especial tauletes i mòbils intel·ligents, molt útils quan volem confirmar si tenim un llibre quan som lluny de la nostra biblioteca.

En ocasions, hi ha usuaris que prefereixen tenir el programa resident en l'ordinador, *descarregat*, sobretot per por de perdre la informació o, fins i tot, per no dependre de connexió a Internet. Les dades sempre es poden descarregar, impreses o en fitxers de seguretat, però en l'actualitat probablement sigui més segur tenir les dades al núvol que en el nostre ordinador.

Els preus dels programes de gestió de biblioteques varia segons els desenvolupadors, però no sol ser gaire car, entre 20 i 80 €, amb possibilitat d'usar de manera gratuïta durant un temps o fins a un nombre alt de llibres catalogats; quan s'ha usat suficientment el programari per saber si ens val la pena l'adquisició d'una llicència anual o permanent que, insistim, no solen ser molt cares.

Dels quatre programes citats recomanem potser dos: Libib i, sobretot, LibraryThing per la seva simplicitat, interfície clara, facilitat i capacitat d'importació dels registres des de catàlegs de llibres en venda i grans biblioteques -en parlarem més endavant.

Abans de decidir, però, quin pot ser el programari que més s'adapti a les pròpies necessitats caldria fer una recerca més completa, per exemple, per si es tenen d'altres interessos com ara que es pugui portar el control dels préstecs de la biblioteca i que puguem construir un catàleg d'accés públic per la xarxa, que puguem oferir la nostra biblioteca com un servei públic. Per tal de fer la prova amb diversos programes abans de decidir-nos, l'entrada *10 programari para gestionar tu biblioteca personal de llibros impresos* (Marquina, 2018), pot ajudar en una primera cerca.

Marquina comenta molt breument d'altres programes com ara [Bibliotecas XL](#), [BookDB2](#), [Colecciones MSD](#), [GBWinNET](#) o [Readerware](#); i encara alguns més podrien ser provats [Delicious Library 3](#) (App per a Mac) o fins i tot la xarxa social de lectura [Goodreads](#).

Què és LibraryThing?

LibraryThing (<https://cat.librarything.com/>) és un programa per catalogar biblioteques personals en el núvol, no resident en el nostre ordinador, un programa 2.0 de l'anomenada xarxa social, que aprofita del treball i del coneixement col·lectiu, això és, de les catalogacions d'altres biblioteques i particulars que hagin pogut introduir en els seus catàlegs i abans que nosaltres els mateixos llibres que tenim a la biblioteca personal. En l'actualitat hi ha més 138 milions de llibres catalogats en les 2,4 milions de biblioteques particulars incorporades al programa.

El programa permet catalogar llibres de tota mena, en paper i digitals, i tota mena d'altres documents. La interfície és disponible en diverses llengües, català, francès, castellà, anglès, etc.

El preu de pagament del programa és força econòmic per a les qualitats tècniques i de registres obtingudes: 10 \$ (dòlars americans) l'any o 25 \$ per una llicència a perpetuïtat, en tot cas, amb un període de prova de fins a 200 llibres catalogats abans de decidir-se (ens consta que hi ha particulars que han arribat al miler sense que el programa no els reclamés el pagament).

El sistema de catalogació és molt senzill i intuïtiu, no cal ser un catalogador expert, encara que el programa permet una corba de progressió ràpida en aquest sentit; en els inicis es demanen poques habilitats i coneixements, però a mesura que s'avança en l'ús les possibilitats del programa són a nivell professional. Es pot determinar on es troben les obres, usar classificacions com ara la CDU o qualsevol altra de particular i saber en tot moment en quin lloc són les obres; fins i tot permet un sistema de control de préstec.

Un dels avantatges principals és que compta amb 4.967 fonts d'arreu del món (biblioteques nacionals, universitàries i públiques) des dels catàlegs de les quals es poden copiar els registres bibliogràfics de manera molt ràpida, simple i còmoda. Uns registres bibliogràfics, val a dir, que són sovint molt complets i de qualitat, amb possibilitat fins i tot d'incorporar la imatge de la coberta del llibre.

La catalogació es pot fer manualment, tot introduint totes les dades amb un formulari, o bé es pot capturar el registre a partir d'una dada com l'ISBN, l'autor, el títol... Aquesta és una catalogació molt ràpida i efectiva. També es poden importar registres de catàlegs des d'altres programes a partir de fitxers amb format (TEXT, CSV, XML, HTML, RTF, delimitat per tabuladors, o bé de llenguatges o programes concrets com ara MARC, Goodreads o Shelfari). També podem exportar els nostres registres de LibraryThing cap a d'altres programes de catalogació.

No entrarem en detalls dels passos de la catalogació del sistema, LibraryThing disposa de menús d'ajuda que contenen tota la informació necessària per resoldre dubtes, a més d'una xarxa de fòrums per resoldre tota mena de problemes.

Final

Organitzar la nostra biblioteca és una feina que requereix temps i esforç, però que és abastament recompensada, revisar els fons de la nostra biblioteca ens permet recordar lectures que han tingut un significat en la nostra vida o formació, recuperar títols perduts que ens ajuden a reprendre

camins potser oblidats, fer net d'aquelles obres que ens aclaparen, reflexionar quin ha estat i quin és el nostre projecte lector... en qualsevol cas sempre compensa.

Per mor de l'espai no totes les qüestions han pogut quedar resoltes amb aquests primers consells de com organitzar la biblioteca personal, sempre es poden completar amb obres més antigues però detallades com ara les d'Aurora Díaz-Plaja i Fernando Huarte Morton (Díaz-Plaja 1960; Huarte Morton 1985), i si el que interessa és més aviat el col·leccionisme de llibres, la bibliofília, hi ha moltes obres que poden ser d'interès, per exemple la de Francisco Mendoza Díaz-Maroto (2006) o si es vol endinsar en el món de la lectura i els llibres, en l'obra d'Alberto Manguel (2005, 2012), erudita, apassionant i entretinguda en alt grau.

Bibliografia

[En la bibliografia s'han prioritzat les versions en català de les obres, en el seu defecte han estat triades les versions espanyoles i franceses]

Blades, William. 1883. *Les livres et leurs ennemis*. Paris : A. Claudin.

———. 2016. *Los enemigos de los libros : contra la biblioclastia, la ignorancia y otras bibliopatías*. Madrid: Fórcola.

Böll, Heinrich. 1982. *Opinions d'un pallaso*. Barcelona : Hogar del Libro.

"Bookshelf: The home of interesting bookshelves, bookcases and things that look like them." n.d. Accessed September 10, 2019. <https://www.onthebookshelf.co.uk/>.

Coppens, Armand. 1991. *Memorias de un librero pornógrafo*. Barcelona : Tusquets.

———. 2011. *Mémoires d'un libraire pornographe : avec la collaboration de sa femme, clémentine, épuisée, et de son lointain amant*. Traduit de l'anglais par Françoise Maleval ; Préface d'Emmanuel Pierrat. Paris : Les éditions du Sonneur.

Díaz-Plaja, Aurora. 1960. *Cóm es forma i com funciona una biblioteca : biblioteques populars, biblioteques particulars*. Pròleg de Jordi Rubió. Barcelona : Barcino.

Gil de Biedma, Jaime. 1982. *Las personas del verbo*. Barcelona : Seix Barral.

Hábitos de lectura y compra de libros en España: 2018: informe de resultados. 2019. <https://www.federacioneditores.org/lectura-y-compra-de-libros-2018.pdf>.

Huarte Morton, Fernando. 1985. *Los libros de casa : formación y cuidado de una biblioteca*. 2a ed. Madrid : Confederación Española de Gremios y Asociaciones de Libreros.

Johnson, Alex. 2012. *Bookshelf*. London : Thames.

Kondō, Marie. 2015. *La màgia de l'ordre*. Barcelona : Ara Llibres.

Manguel, Alberto. 2005. *Una historia de la lectura*. Barcelona : Lumen.

———. 2012. *Une histoire de la lecture*. Traduit de l'anglais par Christine Le Boeuf. Arles: Actes Sud.

Marquina, Julián. 2018. "10 programas para gestionar tu biblioteca personal de libros impresos." 2018. <https://www.julianmarquina.es/10-programas-para-gestionar-tu-biblioteca-personal-de-libros-impresos/>.

Martínez de Sousa, José. 1993. *Diccionario de bibliología y ciencias afines : terminología relativa a la archivística, bibliofilia, bibliografía ...* Madrid : Pirámide.

———. 2004. *Diccionario de bibliología y ciencias afines*. 3a ed. Gijón : Trea.

Mendoza Díaz-Maroto, Francisco. 2006. *La pasión por los libros : un acercamiento a la bibliofilia*. 3a ed. cor. Madrid : Espasa Calpe.

"Multilingual Universal Decimal Classification Summary." 2019. UDC Consortium. 2019.

<http://www.udcsummary.info/php/index.php?lang=ca&pr=Y>.

Petroski, Henry. 2002. *Mundolibro*. Barcelona : Edhasa.

Romero, Martha; Enríquez, Luis. 2010. *Manual de conservación preventiva para bibliotecas con fondos antiguos*. Xalap : AMFIBA.

Romero, Santi. 2004. *L'arquitectura de la biblioteca : recomanacions per a un projecte integral*. 2a ed. [Barcelona] : Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, Demarcació de Barcelona amb la col·laboració de la: Diputació de Barcelona, Xarxa de Municipis i de la: Generalitat de Catalunya. <https://cercles.diba.cat/documentsdigitals/pdf/E130128.pdf>.

Solé Romá, José M., Josefa Batalla, and Joan R. Micó. 2001. *Estudi sobre l'oci i el consum cultural a Andorra*. [Andorra] : Centre de Recerca Sociològica-Institut d'Estudis Andorrans.

Tacón Clavaín, Javier. 2011. *Soportes y técnicas documentales : causas de su deterioro*. Madrid: Ollero y Ramos.

Tacón Clavaín, Javier. 2008. *La conservación en archivos y bibliotecas : prevención y protección*. Madrid : Ollero y Ramos.

Vall Casas, Aurora; Rius Bou, Àngels. 2009. *Esporgar : manual d'avaluació crítica de la col·lecció*. Barcelona : Col·legi de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya.